

IUS MATRIMONIALE

Ze studiów nad kościelnym prawem małżeńskim

(pod redakcją ks. Wojciecha Góralskiego)

TOM IV

LUBLIN 1993

Nihil obstat
ks. dr Sławomir Nasiorowski
(cenzor)

Imprimatur
+ *dr Zygmunt Kamiński*
Biskup Płocki
PŁOCK, 18.11.1992 r.

Redaktor techniczny
Wiesław Kowalski

Skład: KRONOS s.c., Płock, ul.Padlewskiego 15, Tel. 625-158

Druk: OFFESTDRUK, Sierpc, ul.Traugutta 49, Tel. 75-55-19

L'incapacitas (can. 1095) nelle "sententiae selectae coram Pinto"
(a cura di P. A. Bonnet e C. Gullo).

Libreria Editrice Vaticana. Città del Vaticano 1988 ss. 398.

W ramach serii wydawniczej "Studi giuridici" ukazał się nakładem Wydawnictwa Watykańskiego kolejny tom (15) otwierający cykl pt. "Giurisprudenza canonica commentata", przygotowany przez znanych autorów włoskich P. A. Bonnet i C. Gullo, przy współudziale R. Colantonio, M. Musumeci i A. Zannoni Messina. Tom ten został poświęcony publikacji wybranych wyroków rotalnych emerytowanego, wybitnego audytora Roty Rzymskiej, autora wielu prac z zakresu prawa małżeńskiego J. M. Pinto. Publikacja została pomyślana, jak zaznaczają redaktorzy we wprowadzeniu (s. 5-6), jako rodzaj księgi pamiątkowej ku czci zasłużonego Ponensa, występującego w turnusach sędziowskich wraz z audytorami: N. Ferraro, I. Parisella, S. Masala i A. Di Felice. Wyroki coram Pinto należą wszakże do szczególnie interesujących i bardzo często cytowanych - tak w orzecznictwie, jak i literaturze - w ostatnim dwudziestoleciu aktywności Roty Rzymskiej. Przyczyniły się one bardzo wydatnie do rozwoju jurysprudencji rotalnej, zwłaszcza gdy chodzi o sprawy z tytułu zaburzeń psychicznych, usankcjonowanych w kpk z 1983 r. w kan. 1095 nn. 1-3.

Wyroki Pinto poprzedzają dwa interesujące studia redaktorów tomu. W pierwszym z nich C. Gullo zajmuje się kwestią niezdolności do zawarcia małżeństwa osób przejawiających brak wystarczającego używania rozumu oraz poważny brak rozeznania oceniającego co do istotnych praw i obowiązków małżeńskich (s. 7 - 30). Opracowanie nie dotyczy wymienionego tematu w ujęciu wyroków c. Pinto, lecz stanowi niezależną i obszerną prezentację dwóch tytułów nieważności małżeństwa w nawiązaniu do literatury, jak i orzecznictwa rotalnego w ogóle. Po nakreśleniu krótkiego rysu historycznego dotyczącego tytułu nieważności "ex amentia", C. Gullo przechodzi do referowania dyspozycji kan. 1095, n. 1 koncentrując się kolejno na zagadnieniach zdolności rozumienia i zdolności chcenia (wybór, ocena, wolność). Następnie ustosunkowuje się do treści kan. 1095 n. 2. Na początku tej części opracowania autor wyjaśnia, czym jest "gravis defectus discretionis iudicii", po czym przytacza definicję małżeństwa ze zwróceniem uwagi na istotne prawa i obowiązki małżeńskie (w szerszym nawiązaniu do doktryny Piotra Lombarda, Hugona od św. Wiktora, św. Bonawentury, Aleksandra z Hales, św. Alberta Wielkiego, św. Tomasza z Akwinu, Dunsza Szkota, Sancheza, Soboru Watykańskiego II), wreszcie wypowiada się ma temat miłości małżeńskiej pytając o jej walor prawny.

W drugim opracowaniu P. A. Bonnet omawia zagadnienie niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich (kan. 1095, n. 3) ze

szczególным uwzględnieniem wyroków c. Pinto (s. 31-61). We wprowadzeniu do tego doniosłego tematu autor zwraca uwagę na zadania sędziów orzekających z tego tytułu. Następnie wskazuje na autonomię tegoż tytułu nieważności odwołując się m.in. do wyroku c. Pinto z 18.06.1982 r., a w dalszej kolejności próbuje wskazać miejsce "incapacitatis" w ekonomii małżeńskiej podkreślając za wymienionym audyтором rotalnym, iż niezdolność ta odnosi się - w przeciwieństwie do niezdolności do powzięcia konsensu małżeńskiego - do przedmiotu tegoż konsensu. W odrębnym punkcie autor zajmuje się ogólną charakterystyką niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich, a dalej jej przymiotami (uprzedniość, trwałość, względność). Na uwagę zasługuje kolejny punkt rozważań Bonnet poświęcony poszczególnym przejawom "incapacitatis": w odniesieniu do dobra wierności, dobra sakramentu, dobra potomstwa i dobra małżonków. Gdy chodzi o "bonum coniugum", słusznie autor podkreśla moment prawa do relacji międzyosobowych. Zabrakło natomiast w opracowaniu krótkiego podsumowania.

Właściwą część tomu stanowią wybrane przez redaktorów wyroki rotalne c. Pinto (s. 63-388). Czytelnik ma możliwość zapoznania się tutaj z 29 orzeczeniami przytoczonymi w całości (facti species, in iure, in facto), zapadłymi z tytułu zaburzeń psychicznych w latach 1969-1987. Należy sądzić, że Bonnet i Gullo zaprezentowali wyroki wybitnego ponensa godne szczególnej uwagi, co zdaje się potwierdzać już nawet pobieżna ich lektura. Nie trzeba zaznaczać, iż największe zainteresowanie powinna wzbudzać w każdym wyroku część "in iure": wielokrotnie są to krótkie traktaty naukowe, dobrze osadzone nie tylko w doktrynie i jurysprudencji kościelnej, lecz także w psychiatrii i psychologii. Spotkać tu można sprawy osądzone z tytułu chorób psychicznych sensu stricto (np. schizofrenia paranoidalna - wyrok z 20.11.1969 r., s. 81-88; paranoja - wyrok z 18.12.1979 r., s. 206-221), z braku rozeznania oceniającego (np. wyrok z 18.03.1971 r., s. 89-98; z 4.02.1974 r., s. 99-108; z 28.10.1976 r., s. 131 i 139-140; z 23.11.1979 r., s. 193-205) czy z powodu niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich (np. wyrok z 15.07.1977 r., s. 153; z 20.04.1979 r., s. 166-179; z 23.11.1979 r., s. 193 i 196-205; z 12.02.1982 r., s. 222-233; z 27.05.1983 r., s. 258-269; dekret z 15.03.1985 r., s. 310-317; z 6.02.1987 r., s. 372-388). W wielu sprawach uwzględniono jednocześnie po kilka tytułów nieważności. Najwięcej wyroków odnosi się do tytułu "incapacitas onera matrimonialia assumendi". Z reguły wyroki c. Pinto są długie i odznaczają się dużym stopniem wnikliwości ponensa. Interesującym wątkiem wielu orzeczeń są przytaczane tam relacje biegłych: psychiatrów i seksuologów. W jednych wyrokach małżeństwo zostało uznane za ważne, inne zaś zawierają rozstrzygnięcie negatywne.

Na końcu tomu zamieszczono najpierw bardzo pożyteczny indeks analityczny (s. 389-391) podający alfabetycznie hasła - zagadnienia, które szybko można odnaleźć na wskazanych stronach dzieła (np. *affettività*, *amentia*, *bonum prolis*, *borderline*, *discretio iudicii*, *giudice*, *ignoranza*, *immaturità*, *incapacità agli oneri*, *obblighi coniugali*, *psicosi*, *Sesso* (*deviazioni*, *identità*), a następnie indeks autorów cytowanych przez Pinto w jego wyrokach (s. 393-399). Wreszcie na ostatnich stronach opracowania zamieszczono spis treści, gdy chodzi o wyroki, przytacza się diecezję oraz datę rozstrzygnięcia. Wypada dodać, iż poszczególne wyroki zostały opublikowane w porządku chronologicznym od 26.06.1969 r. do 6.02.1987 r.

Inicjatywę P. A. Bonnet i C. Giullo należy ocenić bardzo pozytywnie: obok własnych studiów zamieszczonych na początku tomu, udostępnił czytelnikowi 29 interesujących wyroków J. M. Pinto. Z pewnością będą one stanowić bezcenną pomoc zarówno dla teoretyków prawa małżeńskiego, jak i dla sędziów trybunałów kościelnych niższych instancji. Przemawia za tym m.in. dokonany przez redaktorów wybór zarówno osoby ponensa, jak i przedmiotu orzeczeń.

Ks. Wojciech Góralski